

Kartlegging av vilt og naturtyper på Mortensrud, Oslo kommune

Anders Thylén

Ekstrakt

BioFokus har på oppdrag fra Oslo kommune Bymiljøetaten kartlagt vilt og naturtyper i et område på Mortensrud i bydel Søndre Nordstrand.

Det er i prosjektet kartlagt fem naturtypelokaliteter i området, hvorav to B- og tre med C-verdi. Det er videre kartlagt fire viltområder, hvorav et er en utvidelse av et tidligere område, mens de øvrige er nykartlagte. Den økologiske sammenhengen på Mortensrud er, på tross av store endringer de siste 40 årene, fortsatt fungerende, og alle gjenværende større grøntdrag har betydning som korridorer for dyrelivet.

Nøkkelord

Oslo
Mortensrud
Naturtyper
Viltkartlegging
Fugl
Grønnstruktur
Viltkorridorer

Omslag

FORSIDEBILDER
Øvre: Rosenkjuke (NT) i Stenbråtveien (lok. 3071).
Midtre: Forskriftseik ved Fagerli (lok. 3078).
Nedre: Dødvadrik grønblandingsskog ved Fagerli (lok. 3076).
Alle foto: Anders Thylén

LAYOUT
Blindheim Grafisk

ISSN: 1504-6370

ISBN: 978-82-8209-898-4

BioFokus-rapport 2020-16

Tittel

Kartlegging av vilt og naturtyper på Mortensrud, Oslo kommune.

Forfattere

Anders Thylén

Dato

1. desember 2020

Antall sider

30 sider inkludert vedlegg

Publiseringstype

Digitalt dokument (Pdf). Som digitalt dokument inneholder denne rapporten "levende" linker.

Oppdragsgiver

Bymiljøetaten, Oslo kommune

Tilgjengelighet

Dokumentet er offentlig tilgjengelig.

Andre BioFokus rapporter kan lastes ned fra:
<http://biolitt.biofokus.no/rapporter/Litteratur.htm>

Referanse

Thylén, A. 2020. Kartlegging av vilt og naturtyper på Mortensrud, Oslo kommune. BioFokus-rapport 2020-16. Stiftelsen BioFokus. Oslo

BioFokus: Gaustadallèen 21, 0349 OSLO
Telefon 2295 8598

E-post: post@biofokus.no Web: www.biofokus.no

Forord

Stiftelsen BioFokus har på oppdrag fra Bymiljøetaten, Oslo kommune, gjennomført en kartlegging av viltbiotoper og naturtyper på Mortensrud i bydel Søndre Nordstrand i Oslo. Anders Thylén har vært prosjektansvarlig hos BioFokus, og har utført feltarbeidet og utarbeidelsen av rapporten. Kjell Isaksen og Bård Bredeesen har vært kontaktpersoner hos oppdragsgiver. BioFokus takker oppdragsgiver for godt samarbeid. I tillegg takker vi Carsten Lome og Bård Rutgersson for innspill.

Denne rapporten har som mål å oppsummere data for naturverdier knyttet til vilt og naturtyper som er kjent i området pr. høsten 2020. Rapporten beskriver hvilke undersøkelser som er utført og resultatene fra disse.

Oslo, 1. desember 2020

Anders Thylén, BioFokus

Blandingsskog utgjør deler av grønnstrukturen på Mortensrud. Foto: Anders Thylén.

Sammendrag

BioFokus har på oppdrag for Bymiljøetaten, Oslo kommune, kartlagt viltbiotoper og naturtyper på Mortensrud i bydel Søndre Nordstrand.

Undersøkelsesområdet består av arealene mellom Ljanselva, Enebakkveien og E6, med unntak for de mest tettbebygde delene. Hovedfokus har vært funksjonsområder for vilt (leveområder og trekkveier for fugl, pattedyr og amfibier), naturtyper og rødlistearter.

Det er gjort en god del registreringer av naturtyper, flora og fugleliv i området fra før, og rapporten prøver å samle all kjent kunnskap om naturmangfoldet i området. Det er i prosjektet kartlagt seks naturtypelokaliteter i området, hvorav to B- og fire med C-verdi. Alle er nykartlagte, foruten en som ble kartlagt gjennom et annet prosjekt i 2019.

Det er videre kartlagt fire viltområder, hvorav et er en utvidelse av et tidligere område (Ljanselva), mens de øvrige er nykartlagte.

Ljanselvdalen (inkludert grøntstrukturen på Stenbråten) og dalføret langs Gjersrudbekken/Ljabruveien (inkludert den nyregistrerte viltlokaliteten Fagerli/Heimdal) har de klart største naturverdiene i området. Grøntstrukturen og naturkorridorene på Mortensrud har samtidig stor betydning for et relativt rikt og variert dyreliv i området. Den økologiske konnektiviteten (sammenhengen) på Mortensrud er, på tross av store endringer de siste 40 årene, fortsatt fungerende, og alle gjenværende større grøntdrag har betydning som korridorer for dyrelivet.

Å opprettholde store og sammenhengende naturområder med god økologisk funksjon, som videre er sammenbundne med andre større naturområder via grønnstrukturkorridorer, er av stor betydning i forbindelse med større utviklingsplaner sånn som på Mortensrud.

Innhold

1	INNLEDNING	5
2	METODE	5
3	NATURGRUNNLAG OG KUNNSKAPSSTATUS.....	7
4	NATURTYPER	8
4.1	NYKARTLAGTE OG REVIDERTE NATURTYPER	8
5	ARTSMANGFOLD	10
5.1	RØDLISTEARTER OG ANNET ARTSMANGFOLD	10
5.2	FREMMEDE ARTER	11
6	VILT.....	12
6.1	LANDSKAPSØKOLOGI.....	12
6.2	PATTEDYR	16
6.3	FUGLER	16
6.4	AMFIBIER OG KRYPDYR	18
6.5	VIKTIGE LEVEOMRÅDER.....	18
7	FORVALTNINGSHENSYN	22
8	REFERANSER.....	25
	VEDLEGG 1 NATURTYPEBESKRIVELSER	26

1 Innledning

BioFokus har på oppdrag for Bymiljøetaten, Oslo kommune, kartlagt viltbiotoper og naturtyper på Mortensrud i bydel Søndre Nordstrand. Undersøkelsesområdet består av arealene mellom Ljanselva, Enebakkveien og E6, med unntak for de mest tettbebygde delene. Hovedfokus har vært funksjonsområder for vilt (leveområder og trekkveier for fugl, pattedyr og amfibier), naturtyper og rødlistearter.

Bakgrunnen for kartleggingen er dels at det er kjent store viltverdier i nærområdet, hovedsakelig knyttet til grøntkorridorene langs Ljanselva og Gjersrudbekken, og at det samtidig er en god del grøntstruktur som smale korridorer mellom bebyggelsen i undersøkelsesområdet. Behov for bedre kunnskap om viltets bruk og bevegelse i området er aktualisert av en del nye planer og aktiviteter i området. Eksisterende naturtyperegistreringer i området er også i stor grad av eldre dato og potensielt ufullstendige og i behov av oppdatering.

2 Metode

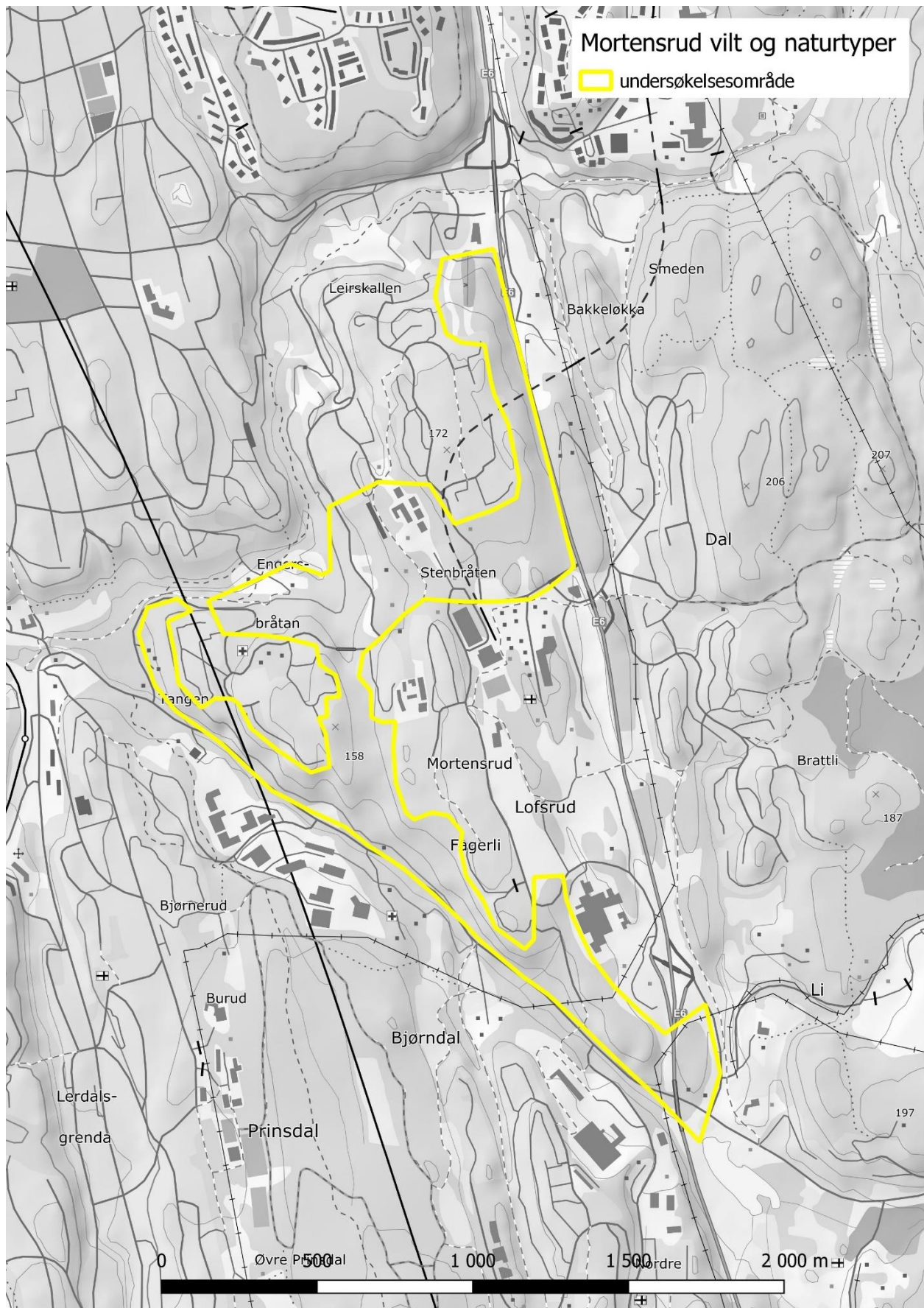
Arbeidet har omfattet dokumentasjon av:

- Viktige viltområder og områdets landskapsøkologiske betydning.
- Områder spesielt viktige for bevaring av biologisk mangfold (viktige naturtyper) etter DN-håndbok 13 (Direktoratet for Naturforvaltning 2007), med tilhørende oppdaterte faktaark (BioFokus 2014, Miljødirektoratet 2015).
- Levesteder for rødlistearter iht. den norske rødlista (Henriksen og Hilmo 2015).
- Forekomster av fremmede arter iht. Fremmedartslista (Artsdatabanken 2018).

Viltkartleggingen tar utgangspunkt i DN-håndbok 11 (Direktoratet for Naturforvaltning 1996) og prinsippene brukt der, men vektingen og analyseverktøyet fra håndboka er ikke brukt fullt ut. Områder med betydning for vilt er vurdert som enten lokalt viktige (omtalt som registrerte viltområder i håndboka og eldre registreringer) eller viktige viltområder.

For hjortevilt og annet større vilt ble det i felt søkt etter sportegn som fotavtrykk, ekskrementer, liggegroper, gnag, hi m.m., i tillegg til direkte observasjoner. For fugl ble det fokusert på arter som potensielt bruker områdene for hekking, hvile og fødesøk, og kartleggingen ble gjennomført ved å lytte etter sang og varsel- og lokkelyder. Mulige viltområder ble vurdert etter viktige egenskaper og elementer som kan angi potensial for dyrelivet, som fuktig mark, vannansamlinger, vegetasjonsvariasjon, løvinnslag, gamle trær og død ved.

Metoden for naturtypekartlegging følger DNs håndbok 13, revidert utgave (Direktoratet for Naturforvaltning 2007). Det henvises til denne og da spesielt kapitlene 2 - 6 for en nærmere redegjørelse av kriterier for utvelgelse av naturtyper og verdisetting av dem. I forbindelse med revidering av DN-håndboka er det utarbeidet utkast til nye faktaark for alle terrestre naturtyper (BioFokus 2014, Miljødirektoratet 2015), og disse er brukt som grunnlag for verdisetting.

Figur 1: Undersøkelsesområde for kartleggingen 2020.

Følgende kriterier er viktige ved utvelgelse av viktige naturtyper:

- Naturtypers sjeldenhet nasjonalt og lokalt
- Forekomst av viktige nøkkelementer
- Viktige forekomster av signalarter eller rødlistede arter.
- Områdets topografiske og geografiske plassering.
- Områdets evne til å fylle en funksjon for bevaring av biologisk mangfold.

Systemet for verdisetting har tre verdikategorier: Svært viktig – A, Viktig – B, Lokalt viktig – C. Metoden gir følgende kriterier for rangering av lokaliteter innen en naturtype:

- Størrelse og velutviklethet
- Grad av tekniske inngrep
- Forekomst av rødlistearter
- Sjeldne utforminger (nasjonalt og regionalt).

Tilgjengelige naturdatabaser, først og fremst Naturbase (Miljødirektoratet 2020b), Oslo kommunes naturdatabase, Artskart (Artsdatabanken 2020), geologiske kart (NGU 2020) samt litteratur er gjennomgått for å samle eksisterende kunnskap om området. For vilt er det også tatt kontakt med lokalkjente for å innhente informasjon.

Feltarbeid er gjennomført av Anders Thylén ved flere tilfeller våren-høsten 2020. Området ble besøkt 23. april, 19. mai, 27. mai og 9. oktober. Vårbesøkene ble gjort tidlig på morgenen og var viktig for å fange opp mest mulig av fuglelivet og territoriehevdende arter i området. Det er ikke utført systematisk taksering.

Som resultat av arbeidet leveres nye og oppdaterte naturtypedata til Fylkesmannen for innleggelse i Naturbase. Artsfunn blir lagt inn i BioFokus Artsfunnbase (BAB) og blir dermed tilgjengelig i Artskart.

3 Naturgrunnlag og kunnskapsstatus

Undersøkelsesområdet hører geologisk til grunnfjellsområdene på østsiden av Oslobassenget, og berggrunnen består hovedsakelig av granttisk gneis. I østre del mot E6 kommer det inn partier med noe rikere glimmergneis, stedvis med amfibolitt og kalksilikatlinser. På ryggene er det lite jordsmonn med berg i dagen, humuslag rett på berggrunnen og i partier tynne morenelag. I skrentene er det noe mer morene, og i dalførene (mot Ljanselva, ved Ljabruveien/Gjersrubbekken og på Mortensrud) er det marine sedimenter. Området hører til boreonemoral vegetasjonssone, svakt oseanisk seksjon (Moen 1998).

Kollene og ryggene i området er i stor grad bygd ut, men det som er igjen domineres av barblandingsskog med furu på de skrinneste knausene og gran i lisider og søkk. I en del dalfører er det mye løvskog, som dalføret fra Engerbråtan sørover mot Ljabruveien. Det er også arealer med gjengroende kulturmark og vekslinger mellom åpne restarealer, løvsuksesjoner og partier med eldre skog, slik som øst for gamle Bygdevei rett nord for Mortensrud senter.

Naturen ved Indre Oslofjord har grunnet rik berggrunn og et svært godt lokalklima en spesiell betydning for sørlige, varmekjære og kalkkrevende arter fra mange

organismegrupper, og utgjør et nasjonalt kjerneområde for denne type arter. Mortensrud ligger utenfor de kalkrike områdene, men er likevel klimatisk og landskapsøkologisk del av denne kjerneregionen.

Naturtypekartlegging er gjennomført i Oslo i flere omganger. Ljanselvavassdraget ble kartlagt av NINA i 2001-2002 (Bendiksen og Bakkestuen 2002), mens Gjersrumbekken er rekartlagt i 2012. Et mindre område på Stenbråten ble kartlagt av BioFokus i 2019 i forbindelse med planarbeid (Hertzberg 2019), og det ble registrert én naturtypelokalitet. Foruten denne foreligger ingen registrerte naturtypelokaliteter innenfor undersøkelsesområdet eller i Mortensrudområdet overhode.

Viltkart for Oslo kommune er etablert rundt 2000. Det ble gjennomført viltkartlegging av Ljanselvavassdraget i 2001 (Pedersen 2001), bl.a. med delundersøkelser av fugler og amfibier. I forbindelse med planlagt utbygging for Gjersrud/Stensrud i 2011/2012 ble det gjort undersøkelser ved Gjersrudtjern og Gjersrumbekken. Viltkartleggingen er i liten grad vedlikeholdt etter den tid.

Det ligger mange registreringer i Artskart fra deler av området, men mest fra Ljanselvdalen. Dette er både fra de nevnte kartleggingsprosjektene, men også enkeltobservasjoner fra fuglekikkere, lokalkjente m.fl., mest av fugl, men også en del andre dyr, sopp og karplanter, rapportert via Artsobservasjoner. Inne i grøntstrukturen på Mortensrud er det en del fugleobservasjoner på Stensbråten, men ellers lite data.

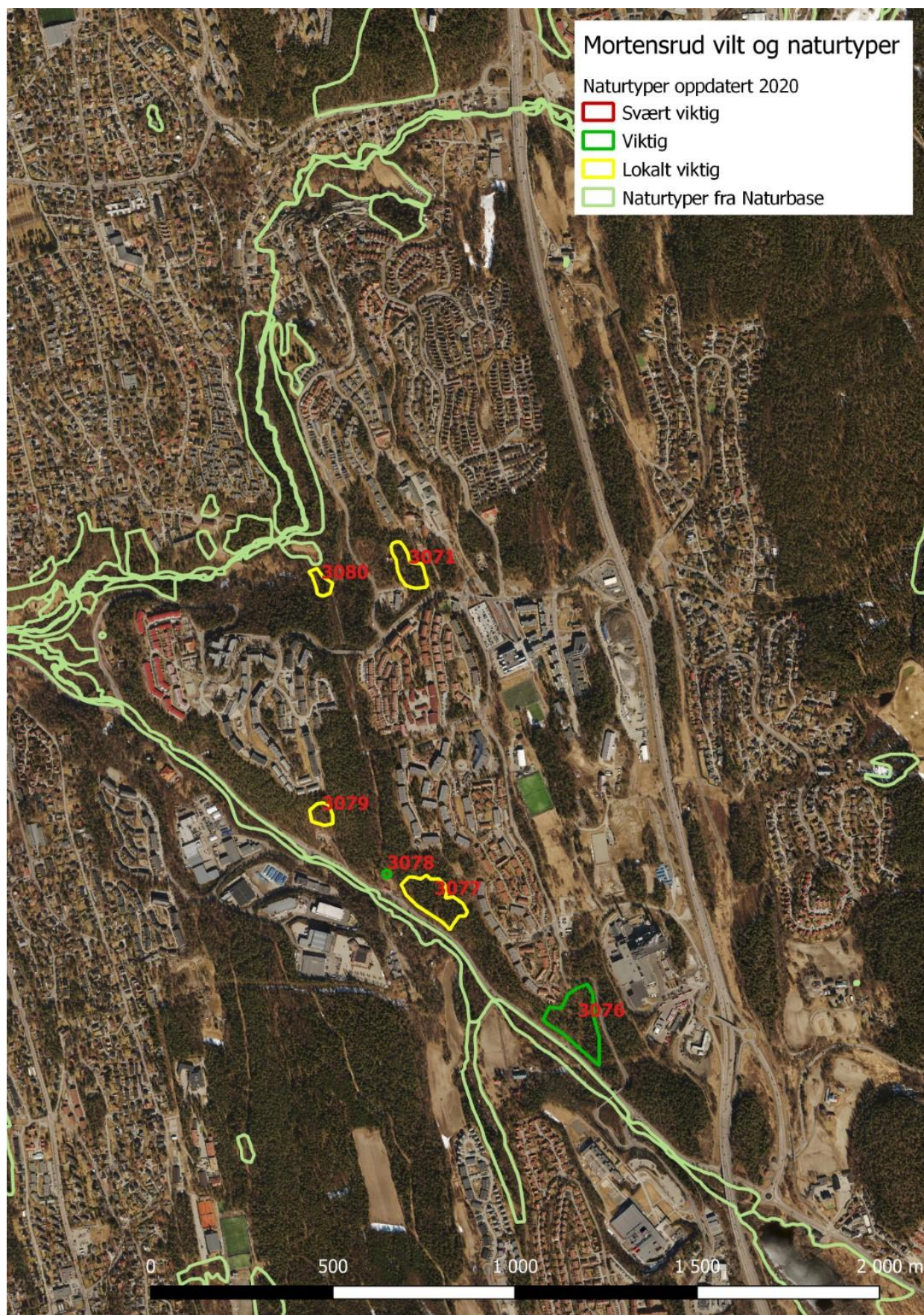
4 Naturtyper

4.1 Nykartlagte og reviderte naturtyper

Det er i prosjektet kartlagt fem naturtypelokaliteter. Alle er nykartlagte lokaliteter, se tabell 1 og figur 2. Lokalitetene består stort sett av rik/gammel skog, og er (som en kan forvente i byggesonen) relativt små for å være skog. Det er også registrert en eik, som omfattes av den utvalgte naturtypen hul eik. Fullstendige naturtypebeskrivelser vises i vedlegg 1. Det ble i tillegg kartlagt en naturtypelokalitet i 2019, som ble kartlagt i forbindelse med en plansak (Hertzberg 2019). Denne lokaliteten er foreløpig ikke kommet ut i Naturbase.

Tabell 1: Naturtypelokaliteter i tilknytning til planområdet. Fullt beskrivelser finnes i vedlegg 1.

Lokal ID/ Naturbase ID	Navn	Type	Verdi	Status
3071	Stenbråtveien	Gammel barskog	C	Nykartlagt 2019
3076	Lunhvileveien	Gammel lavlandsblandingsskog	B	Nykartlagt
3077	Fagerli vest I	Gammel granskog	C	Nykartlagt
3078	Fagerli vest II	Store gamle trær (eik)	B	Nykartlagt
3079	Heimdal	Rik barskog	C	Nykartlagt
3080	Engersbråtan sør	Rik edelløvskog	C	Nykartlagt

Figur 2: Oversiktskart over naturtypelokaliteter ved Mortensrud etter gjennomført kartlegging 2020.

Figur 3: Naturtypelokaliteter i området. Venstre: Dødvedrik og frodig granskog ved Fagerli (lok. 3077). Høyre: Låurthuruskog ved Heimdal (lok. 3079). Foto: Anders Thylén.

5 Artsmangfold

5.1 Rødlistearter og annet arts mangfold

Rødlistearter av fugl og andre større dyr omtales i kapittel 6 om vilt. Insekter og andre virvelløse dyr er ikke undersøkt i området, og lav, sopp og moser er i begrenset grad undersøkt. Sopphøsten 2020 har vært relativt dårlig i Oslo, og det har derfor vært lite å finne.

De rødlistede treslagene ask og alm (begge Sårbar, VU) er forholdsvis vanlige langs Ljanselva og Gjersrudbekken og forekommer spredt i sør- og vestvendte lisider og fuktskogspartier i undersøkelsesområdet. Krusfrø (Nær truet, NT) har et punkt i området fra 1984, angitt funnsted Leirskallen-Engersbråten, men koordinaten er usikker. Arten er beskrevet fra naturtypelokaliteten Leirskallbråten, som ligger utenfor undersøkelsesområdet, og det antas derfor at funnet i Artskart er derfra.

Av vedboende arter ble det funnet rosenkjuke (NT) på død ved av gran i naturtypelokaliteten Stenbråtveien. I tillegg er granrustkjuke, som vokser på granlæger og er en signalart for gammel granskog, funnet innenfor flere av skognaturtypene. Det er også funn av flere rikmarksarter av karplanter som tyrihjel, skogsvinerot og kildearter som strutseving og maigull.

Undersøkelsesområdet ligger ved indre Oslofjord, men ikke på kalken. Varmt lokalklima, rike vegetasjonstyper og geografisk nærhet gjør at området likevel kan sees som en del av hotspotmiljøene for varmekjære og kalkkrevende arter rundt indre Oslofjord. I nærområdene, ved Ljanselva, er det flere funn av rødlistearter, spesielt av vedboende sopp men også en del av insekter, hvilket viser potensial i området.

Figur 4: Granrustkjuke til venstre og rosenkjuke (NT) til høyre, vokser på død ved av gran i gammel skog. Foto: Anders Thylén.

Tabell 2: Rødlistearter og signalarter i planområdet. RL-status viser til kategorier i Norsk rødliste for arter (Henriksen og Hilmo 2015). CR – kritisk truet, EN – sterkt truet, VU – sårbar, NT – nær truet, LC – levedyktig.

Gruppe	Vitenskaplig navn	Norsk navn	RL-status	Kommentar	Seneste funn
Karplante	<i>Fraxinus excelsior</i>	Ask	VU	Flere steder	2020
Karplante	<i>Selinum carvifolia</i>	Krusfrø	NT	Usikker koordinat, trolig utenfor området	1984
Karplante	<i>Ulmus glabra</i>	Alm	VU	Flere steder	2020
Sopp	<i>Fomitopsis rosea</i>	Rosenkjuke	NT	Stenbråtveien	2020
Sopp	<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	Granrustkjuke	LC	Flere steder	2020

5.2 Fremmede arter

Kartleggingen har i liten grad fokusert på fremmede arter, bortsett fra innenfor registrerte naturtypelokaliteter. Fremmede arter har likevel blitt notert der de er observert i forbindelse med kartleggingen.

Registrerte funn er gjort tilgjengelige i Artskart. Det er også en god del tidligere registreringer som er tilgjengelige i Artskart. Tettbebyggelse, hager, beplantninger, veier m.m. har ført til omfattende spredning av fremmede arter i Mortensrudområdet, spesielt langs vassdrag, veier, på rester av kulturmark, i kantsoner og i små grøntkorridorer inne i bebyggelsen. På slike steder forekommer bl.a. kanadagullris (Svært høy risiko, (SE), jfr. (Artsdatabanken 2018), hvitsteinkløver (SE), hagelupin (SE) og russekål (SE). Det er én kjent forekomst av kjempebjørnekjeks (SE) og et par av parkslirekne (SE, som forøvrig er en alvorlig problemart i Ljanselva/Mortensrud/Prinsdalområdet). De litt større skogdekte grøntområdene har fortsatt begrensede forekomster av fremmede arter, her er det mest noen spredte forekomster av rødhyll (SE) og enkelte av hagelupin (SE) og gravmyrt (SE).

6 Vilt

6.1 Landskapsøkologi

Landskapsøkologi handler om hvordan leveområder for arter fordeler seg i landskapet og henger sammen. For å kunne opprettholde levedyktige populasjoner er de fleste arter av både planter og dyr avhengige av at egnede leveområder av en viss størrelse finnes spredt i landskapet og at disse henger sammen i et slags nettverk. Store leveområder med store populasjoner kan være robuste, spesielt hvis de er sammenbundne med andre leveområder og det er et utbytte av individer og gener, mens små og isolerte populasjoner av en art kan være svært sårbare. En god blågrønn infrastruktur (nettverk av vassdrag og grønnstruktur) i landskapet er derfor svært viktig for dyre- og plantelivet. Store dyr som hjortedyr, rovdyr og fugler trenger gjerne flere funksjoner i landskapet, herunder f.eks. hekke- og oppvekstområder, beite- og fødesøksområder, overvintringsområder og fortplantingsområder. Salamandere og andre amfibier vil f.eks. ha behov for både vannansamlinger som dammer for fortplantning og steinrøyser eller roteskog på land hvor de kan finne frostfrie hulrom for å overvintre, og at disse ligger i passe avstand og uten store hindringer imellom. Også planter, sopp, moser m.m. er avhengig av flere forekomster i landskapet og å kunne spre seg mellom egnede leveområder. En sammenhengende blågrønn infrastruktur blir spesielt viktig i byer og bynære områder, der mye av arealet er uegnet som leveområde.

Undersøkelsesområdet grenser til større skogsområder og grøntstrukturkorridorer langs Ljanselva og Gjersrubbekken, som begge er kartlagt som viktige viltområder. Disse områdene har stor betydning både som leveområder og viltkorridorer med kontakt mot de større skogområdene øst for E6. Langs Ljanselva er grøntstrukturen i mindre partier brutt av mindre veier og boligområder nord i Leirskallenområdet, men det vurderes at denne korridoren via Leirskallen/Skulleruddumpa fortsatt har en intakt (om en noe redusert) funksjon for større dyr. Korridoren langs Gjersrubbekken/Ljabruveien, til dels innenfor undersøkelsesområdet, via Klemetsrud/Gjersrudtjern er også intakt og funksjonell. Rådyr og andre større pattedyr som rev og grevling bruker trolig begge disse korridorene relativt frekvent. Det samme gjelder fugler og flaggermus, som i mindre grad er hindret av veien som barriere, men som likevel i stor grad bruker grøntstrukturen som ledelinjer i et ellers tettbygd og hardt presset landskap.

På Mortensrud utgjør eksisterende grøntstruktur rester av et tidligere sammenhengende og heldekkende skogområde. Arealene rundt Lofsrud gård utgjorde et kulturlandskap, men for øvrig besto området av skog. E6 ble flyttet til dagens trasé forbi Mortensrud i 1986. Tidligere gikk her Rv.160 som var en vesentlig mindre vei, og som i mindre grad utgjorde en barriere for dyrelivet. Hele Mortensrud/Prinsdal/Grønliåsenområdet var da fullt sammenhengende med Østmarka/Sørmarka. Det meste av utbyggingen av Mortensrud/Lofsrud/Stenbråtenområdet skjedde tidlig på 1980-tallet. Siden 2000 er det bygd ytterligere i Stenbråtenområdet og på Kantarellen.

Figur 5: Trekkveier/viltkorridorer i området. Trekkveiene langs Ljanselva og Gjersrubbekken brukes av alle typer dyr, sannsynligvis inkludert elg. Korridorene i grønndragene på Mortensrud brukes av rådyr, andre store og små pattedyr, fugler, m.m.

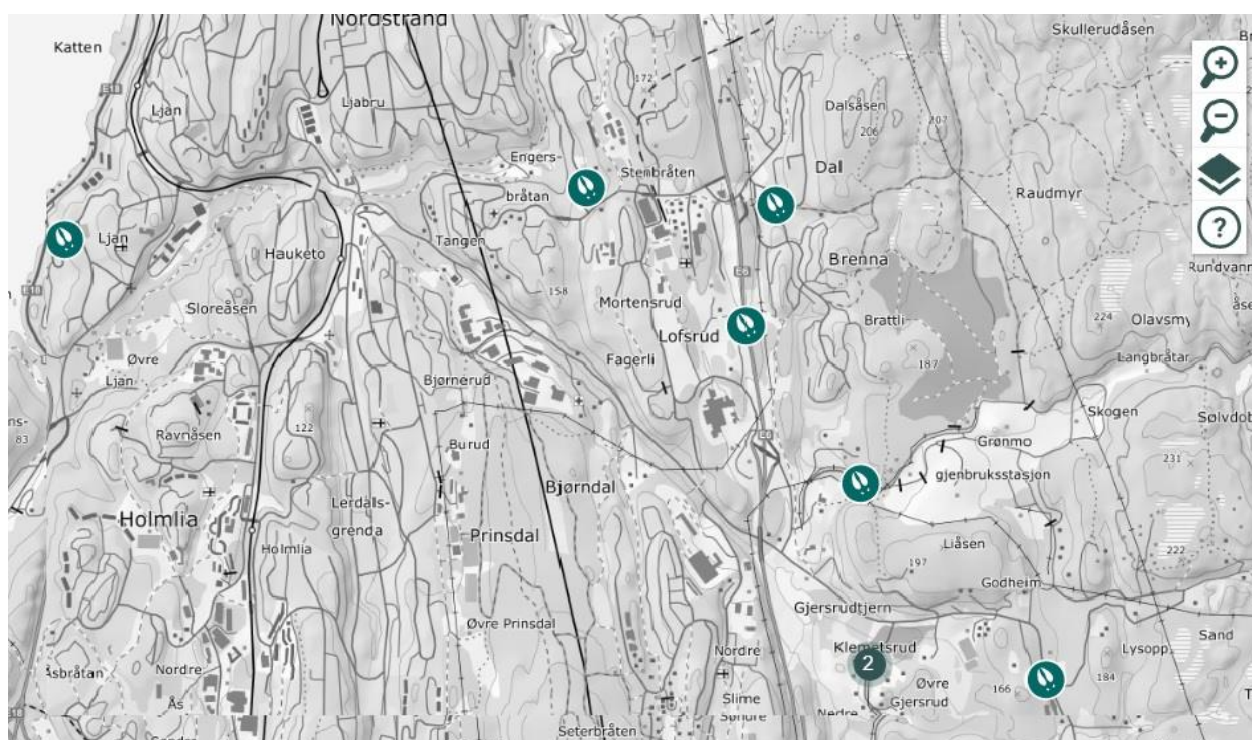
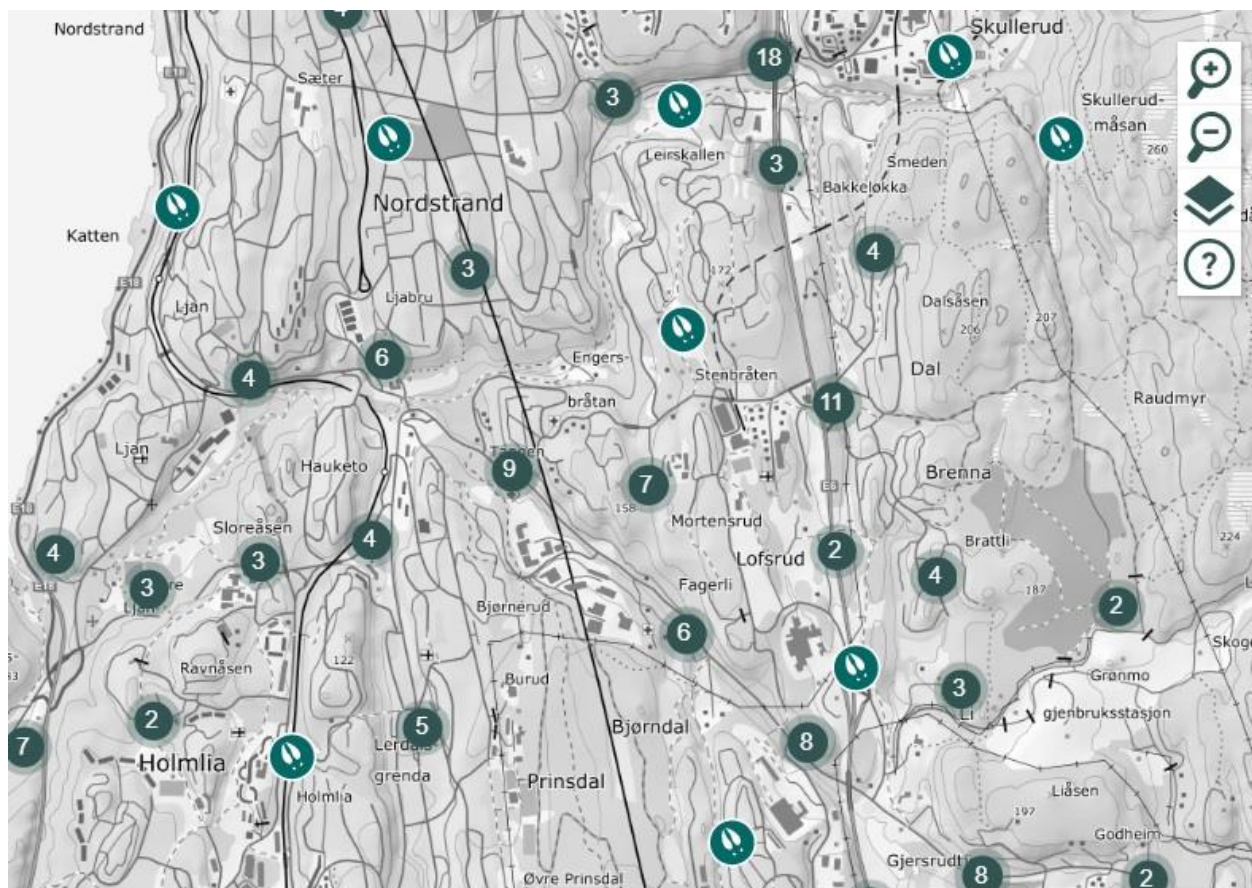
Dagens grøntstruktur på Mortensrud (undersøkelsesområdet for denne utredningen) er på tross av alle utbygginger og veier fortsatt sammenhengende og funksjonell for dyrelivet. Større grøntområder finnes både i lisdene langs Ljabruveien i sør (i nært sammenheng med Gjersrubbekken) og på østsiden av Gamle Bygdevei mot E6 og videre nord mot Leirskallen skisenter. Disse er godt sammenbundet med hverandre og Ljanselva via Stenbråten (selv om det her går en del mindre veier) og skogpartiene mellom Kantarellen og Mortensrud. Rådyr og ekorn ble observert (til dels med sportegn) gjennom hele den eksisterende grøntstrukturen i undersøkelsesområdet. Rådyr og andre større dyr som rev og grevling beveger seg mellom ulike funksjonsområder for fødesøk, hvile etc. Observasjonene viser at alle eksisterende grøntstrukturelinjer fungerer som ledelinjer for viltet, se figur 3. Tall for fallvilt (Miljødirektoratet 2020a) underbygger dette, hvor det er flere påkjørsler av både rådyr og grevling sentralt i området på Stenbråten/Mortensrud den siste 20-årsperioden. Ledelinjene i landskapet vil i tillegg til for de større pattedyrene fungere også for flaggermus, mindre fugler og andre dyr, som ikke gjerne beveger seg gjennom/over tettbebyggelse.

Elg bruker korridoren langs Ljanselva, men trolig ikke veldig frekvent. Viltkartleggingen fra 2001 omtaler elg som vanlig langs øvre deler av vassdraget med nærhet til Marka, dvs. øst for E6, men ikke nedenfor Skulleruddumpa (Pedersen 2001). Det er få observasjoner av elg i Artskart/Artsobservasjoner, og det er lite omtale av observasjoner i andre kilder. Det er likevel sett elg eller spor etter elg årlig ved Ljanselva mellom Leirskallen og Ljabru de tre siste årene. Spor etter én elg ble sett nær Engersbråtan ved et par tilfeller vinter/vår 2018 og det ble observert et dyr ved Leirskallen i mai 2019 (Artsdatabanken 2020). Det ble også sett en elg i Stenbråtenveien nær Leirskallen i mai 2020 (<https://m.facebook.com/ljanselvamiljopark/> lest 02.11.2020).

Det er trolig ingen fast elgbestand i skogområdene mellom E6 og E18 mellom Oslo og Vinterbro, altså i Grønliåsen-Fløysbonn-Greverudskogene, selv om enkeltdyr eller familiegrupper oppholde seg her i perioder. Europaveiene er sterke barrierer i tillegg til store områder med tettbebyggelse. Men sør i området krysser det over elg relativt frekvent, bl.a. via viltovergangen ved Taraldrud (Strætkvern 2010).

Til forskjell fra Ljanselva er det ikke dokumentert elgobservasjoner langs Gjersrubbekken/Ljabruveien. En observasjon av hunn med kalv ved Gjersrudtjern øst for E6 i september 2009 er det nærmeste. Det ble heller ikke sett spor etter elg under E6 brua ved feltarbeidet i 2020. Det er likevel sannsynlig at også denne passasjon blir brukt av elg fra tid til annen.

Det foreligger ikke dokumenterte observasjoner av elg i Mortensrudområdet unntatt ved Ljanselva, foruten en påkjørsel på E6 ved Lofsrud i 2019. Noterbart er at alle registreringer av elg i hjorteviltregisteret (Miljødirektoratet 2020a) i nærområdene er fra 2014 og framover. Det ble ikke funnet sportegn etter elg ved feltarbeidet i 2020.

Figur 6: Hjortevilt påkjørsler i området fra 2000-2020. Rådyr øverst. Elg nederst. Fra hjorteviltregisteret (Miljødirektoratet 2020a).

6.2 Pattedyr

Elg er omtalt i kapittelet om landskapsøkologi. Rådyr har en god bestand i området, og det ble funnet sportegn (hovedsakelig liggegroper) spredt gjennom mer eller mindre hele undersøkelsesområdet. Vekslingen mellom skog og åpne engpregede arealer samt at det er god konnektivitet mellom ulike delområder gjør at området er godt egnet for rådyr. Rådyrene går ofte også inn i de mer bebygde delene for å søke føde, men de større grøntområdene og den intakte grøntstrukturen er viktig for trekk, skjul, hvile m.m. Rev og grevling har leveområder først og fremst langs Ljanselvdalen og dalføret langs Gjersrubbekken, men de beveger seg gjennom grøntstrukturen i hele området. Hi er kjent fra Ljanselva, og ble også funnet i løsmasserike skråninger langs Ljabruveien i nærheten av Heimdal. Mink og evt. mår forekommer langs Ljanselva (Pedersen 2001), mink også langs Gjersrubbekken, men ikke i området ellers. Ekorn er vanlig gjennom hele området.

Flaggermus forekommer blant annet langs Ljanselva, og jakter over større områder, spesielt langs vassdrag, i kantsoner mellom åpne arealer og skog, og også over bebyggelse med en del grøntstruktur. Det er først og fremst nordflaggermus som forekommer her og jakter på Mortensrud, men trolig forekommer også dvergflaggermus, langøre, vannflaggermus og skjeggflaggermus i de løvskogsrike områdene mot elva (Kjell Isaksen pers.medd.). Flere smånagere forekommer i området.

6.3 Fugler

Ljanselva er et svært viktig område for fugl gjennom hele året. Bekkefar, flommarker, kratt, høy produktivitet, rik løvskog, gammel dødvedrik skog, åpne kulturmarker, og vekslinger mellom skog og kulturmark gir en stor variasjon og et godt grunnlag for et mangfold av fugler. Elvelandskapet har størst betydning som hekke- og oppvekstområde for spurvefugler, bl.a. sangere og hakkespetter. Tettheten av hekkefugler langs elva har blitt vurdert som uvanlig høy (Dale et al. 2001). Fugler vil naturlig bevege seg over litt større arealer, og funksjonsområder for bl.a. fødesøk er gjerne en del større enn bare biotopen rundt hekkeplassen. Deler av tilgrensende grøntarealer langs elvedalen er potensielt viktige funksjonsområder for fugl, både for hekking og fødesøk. Spesielle arter langs Ljanselva er bl.a. dvergspett, skogdue, strandsnipe og vintererle.

Kantskogene langs Gjersrubbekken er smalere, men har en del av de samme kvalitetene som langs Ljanselva. Også her finner en bl.a. vintererle og dvergspett.

Grøntsonene i undersøkelsesområdet domineres av barblandingsskoger med forholdsvis mye løvinnslag. I partier er det mer løvskog og overganger mellom løvsuksesjoner og åpen mark. Områdene er til dels preget av kanteffekter, veier og mye bruk og ferdsel, men deler av området har likevel et overraskende naturlig preg med eldre skog, død ved etc. Vanlige arter dominerer, som løvsanger, bokfink, gråtrost, skjære, kråke, kjøttmeis, blåmeis, svarttrost og rødstrupe.

Gransanger, spettmeis, munk, flaggspett og grønnfink er andre arter som forekommer gjennom hele området. Både spurvehauk og hønsehauk (NT) bruker området på jakt. Et par steder ble det funnet rester av skjære og andre fugler som er blitt spist, og som kan være tatt av hauk. Vepsevåk (NT) skal også være observert ved et tilfelle, men området har trolig lite betydning for arten. Av vadefugl ble skogsnipe sett i Gjersrubbekken nær

motorveibrua (trolig på trekk), mens rugde ble skremt opp flere steder i skogene i området. De rødlistede hettemåke (VU) og fiskemåke (NT) bruker området for fødesøk.

Figur 7: Sportegn fra dyr. Venstre: Liggegropp for rådyr. Fra skogstripen mellom Leirskallen og E6 (viltomr. 3083). Høyre: Hakkespettmerker, trolig fra tretåspett i naturtypelokalitet Stenbråtteveien. Foto: Anders Thylén.

Hakkespetter er en viktig gruppe langs Ljanselva. Flaggspett finnes spredt i skogene gjennom hele undersøkelsesområdet, men både grønnspett og dvergspett bruker deler av området, først og fremst skråningene mot Ljanselva og mot Ljabruveien. Dvergspett trenger ganske store territorier med egnet habitat – løvskog med en del død ved – for å finne nok mat, og tilgang på morkne løvtrær osper hvor de kan bygge reir. Dvergspett på fødesøk ble sett under feltarbeidet, i den sørvestvendte lia nedenfor Fagerli/Lunhvilleveien. Mer overraskende ble det også observert hakkemerker som trolig stammer fra tretåspett et par steder på eldre gran og furu på Stenbråten. Tretåspett forekommer spredt i barskogene i Østmarka, men er ganske sjelden nær byggesonen i de lavereliggende områdene rundt Indre Oslofjord. Arten er tidligere observert kun ved et fåtall tilfeller høst/vinter langs Ljanselva, mens disse hakkemerkene må være fra våren da arten spiser kvae fra trærne. Det er lite trolig at den hekker her, men er heller innom på fødesøk fra tid til annen.

Taksvale (NT) og låvevale jakter over kulturmarkene på Lofsrud og Klemetsrud, til dels også langs elva, og innimellom over byggesonen. Stær (NT) er ofte på fødesøk ved Bakkeløkka og Sagstua på andre siden av E6, og blir innimellom sett på Leirskallen.

Av sangere forekommer i hvert fall sju arter i grøntstrukturen på Mortensrud: løvsanger, gransanger, munk, hagesanger, møller og bøksanger, sistnevnte gjerne i partier med eldre, høyvokst blandingsskog med mye løvinnslag. Dessuten forekommer gulsanger i randsonene mot Ljanselva og tornsanger i mindre kulturlandskap som ved Leirskallen.

Av finker og meiser forekommer de fleste vanlige artene. Arter som trekryper, stillits og gjerdesmett forekommer på egnede lokaliteter i grøntstrukturen, mens stjermeis hovedsakelig lever langs elva og kommer innom på fødesøk. Gulspurv (NT) ses sporadisk i området, men usikkert om den hekker her.

6.4 Amfibier og krypdyr

Av amfibier forekommer buttsnutefrosk langs Ljanselva og områdene rundt Engersbråtan. Det er få vannansamlinger innenfor undersøkelsesområdet som kan være aktuelle som yngleområder for frosk. Det er to områder med fuktskog og fattig-intermedær granbjørkesumpskog på vestsiden respektive østsiden av gamle Bygdevei, ikke langt unna Jettegryta barnehage, som kan være egnet som yngel- og oppvekstområde. Nordpadde som yngler i Postdammen ved Skulleruddumpa benytter sannsynligvis Ljanselva som overvintringsplass.

Både nordfirfisle (Artsdatabanken 2020), stålorm og hoggorm forekommer i området (Bård Rutgersson pers.med.), om enn trolig fåtallig. De vest- og sørvendte lisidene mot Ljanselva ved Stenbråten og mot Ljabruveien ved Heimdal-Fagerli, hvor det er mye solinnstråling, bergknauser og noe ur/rasmark, er trolig de mest aktuelle områdene for disse.

6.5 Viktige leveområder

Det er avgrenset fire områder med spesiell betydning for vilt (dyreliv) innenfor undersøkelsesområdet, se tabll 3 og figur 4. Av disse er lokaliteten Ljanselva (Engersbråten) registrert fra før, mens de tre øvrige er nye. For Ljanselva (Engersbråtan) ligger kun mindre deler av lokaliteten innenfor undersøkelsesområdet, men avgrensningen er revidert og utvidet.

Både Gjersrudbekken og Ljanselva (Leirskallen) ligger utenfor, men nært inntil, undersøkelsesområdet, og har betydning i landskapsøkologisk sammenheng og for mangfoldet av arter i området.

Tabell 3: Registrerte viltområder innenfor og inntil undersøkelsesområdet på Mortensrud.

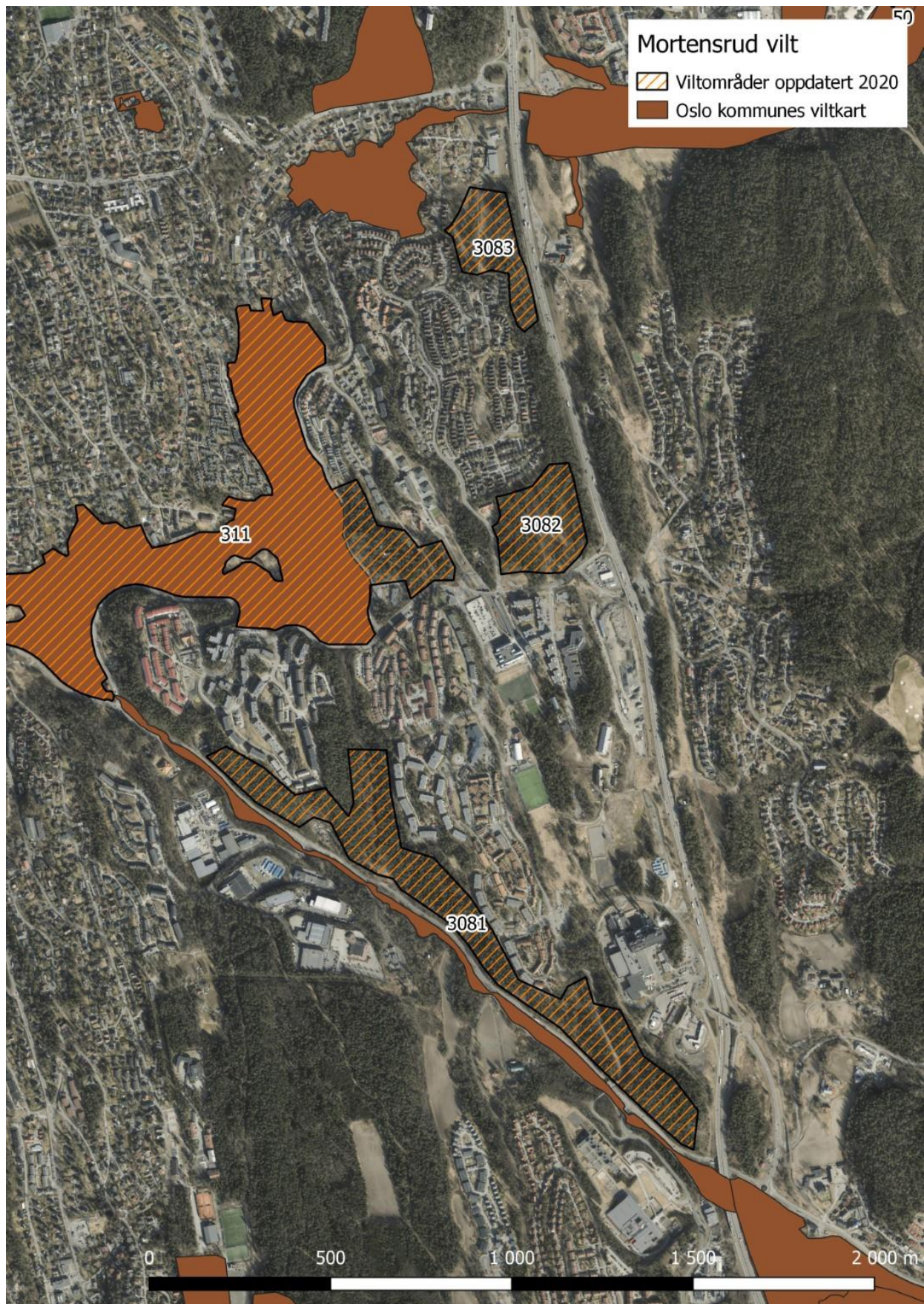
Lokal ID/ Naturbase ID	Navn	Type	Verdi	Status
311	Ljanselva (Engersbråtan)	Vilt	Viktig	Revidert 2020

3081	Fagerli/Heimdal	Vilt: Gammel blandingsskog	Viktig	Nykartlagt 2020
3082	Stenbråten øst	Vilt: åpen mark, løvskog	Lokalt viktig	Nykartlagt 2020
3083	Leirskallen øst	Vilt: åpen mark, løv- og blandingsskog	Lokalt viktig	Nykartlagt 2020
310	Ljanselva (Leirskallen)		Lokalt viktig	Utenfor und.omr.
297	Gjersrubbekken	Vilt: Bekk, løvskog	Lokalt viktig	Utenfor und.omr.

Av de kartlagte viltområdene er det Ljanselvalokaliteten og Fagerli/Heimdal som har de klareste viltverdiene, mens de to andre er av mindre og mer lokal betydning. Alle viltlokalitetene inngår som del av viltkorridorene på Mortensrud og er viktige for konnektiviteten i området.

311 Ljanselva (Engersbråtan) er del av Ljanselvavassdraget og består av dalføret og lisidene mellom Leirskallen/Stenbråten og Ljabru. I den delen som ligger innenfor undersøkelsesområdet er det eldre barskog, yngre løvskog og partier med gjengroende kulturlandskap og flommarker langs elva. Området er viktig for fugl, bl.a. gulsanger, vintererle og dvergspett, og har i tillegg vannansamlinger med foryngelse av buttsnutefrosk. Utvidelsen av området opp på Stenbråten omfatter et skogområde som er sammenbundet med resten av området, kun adskilt av mindre veier. Her finnes både gammel barblandingsskog med grov furu/gran og mye grov død ved, og rester av åpen mark som gror igjen med løvskog. Her ble det registrert stjertmeis, trekryper og revirhevdende bøksanger, i tillegg til konstatert hekking av flaggspett. Det ble også funnet hakkemerker etter tretåspett på flere trær, hvilket indikerer at tretåspetten i hvert fall enkelte år bruker området om våren. Det ble funnet flere liggegroper etter rådyr. Inkluderer flere naturtypelokaliteter og er del av trekkvei mellom Engersbråtan og nordøstre del av Mortensrud og videre mot Leirskallen inntil E6.

3081 Fagerli/Heimdal er en sørvestvendt lang lise med sammenhengende eldre barblandingsskog med betydelig løvinnslag. Det er mye lågurtskog, en del frodige fuktsøkk og enkelte sandpartier. Det er registrert fire naturtypelokaliteter i området (hhv. gammel blandingsskog, to med rik barskog (lågurtfuruskog og lågurtgranskog) og en stor eik. Det er mye død ved, mest av gran. Ved Heimdal er det rester av kulturmark/hage, flere større edelløvtrær og vekslinger mellom buskkratt og åpen mark. Frodig blandingsskog med fuktige og rike partier langs bekk mot nord. Det er revirmarkerende bøksanger flere steder i området, ellers bl.a. munk, hagesanger, gjerdesmett, flaggspetthekking og del av funksjonsområde for dvergspett. Det er også mye rådyr i området. Lisiden utgjør sammen med Gjersrubbekken trekkvei mot Klemetsrud, området er også del av trekkvei nord mot Ljanselva.

Figur 8: Registrerte viltområder i Mortensrudområdet.

Figur 9: Viltområder. Øverst venstre; Ved Fagerli/Heimdal (lok. 3081) er det både eldre skog med død ved og frodige løvskogspartier. Øverst høyre: Ved Ljanselva (lok. 311) er det åpne engpartier og frodige løv- og blandingsskoger. Nede: På østsiden av Leirskallen (lok. 3083) er det partier med frodig løvrik skog. Foto: Anders Thylén.

3082 Stenbråten øst er et område med omvekslende skog og rester av gjengroende kulturlandskap. I vestre del er det intermediær sumpskog med gran og bjørk. Her er det noe potensial for amfibier, men uten påviste funn. Videre er det et parti med tett, ung bjørkesuksjon med smågran under. Østre delen består av rester av åpne felter med holt av bjørk og selje og buskkratt av bl.a. bringebær. Mot nordøst er det engpreget åpen barblandingsskog i veksling med unge løvsuksesjoner. Området er rikt på sangere, bl.a. flere bøksangere her, sammen med bl.a. munk og hagesanger. Potensial for arter knyttet til halvåpne områder som gulspurv (NT, sett i nærområdet), stillits og tornsanger. Rådyr og ekorn bruker området, potensial også for flere pattedyr.

3083 Leirskallen øst består av skog i sør og vekslinger mellom skogholt og åpen mark i nordvest ved alpinbakken. Skogen i dette området er en barblandingsskog, og utgjør de rikste og mest løvrige delene av skogkorridoren langsmed E6 mellom Mortensrud og Leirskallen. I partier er det her lågurtskog med mye hassel, alm, lønn, osp, hegg og bjørk i tillegg til gran. Det er også en del død ved av gran, osp og bjørk. På begge sider av alpinbakken er det løvskogskanter, med bl.a. osp som begynner å bli gammel. I skogen lever bl.a. gjerdesmett, rødvingetrost, flaggspett og stillits. Det er potensial for ytterligere arter knyttet til eldre løvskog. Mosaikken løvholt / åpen gressmark i nord kan potensielt

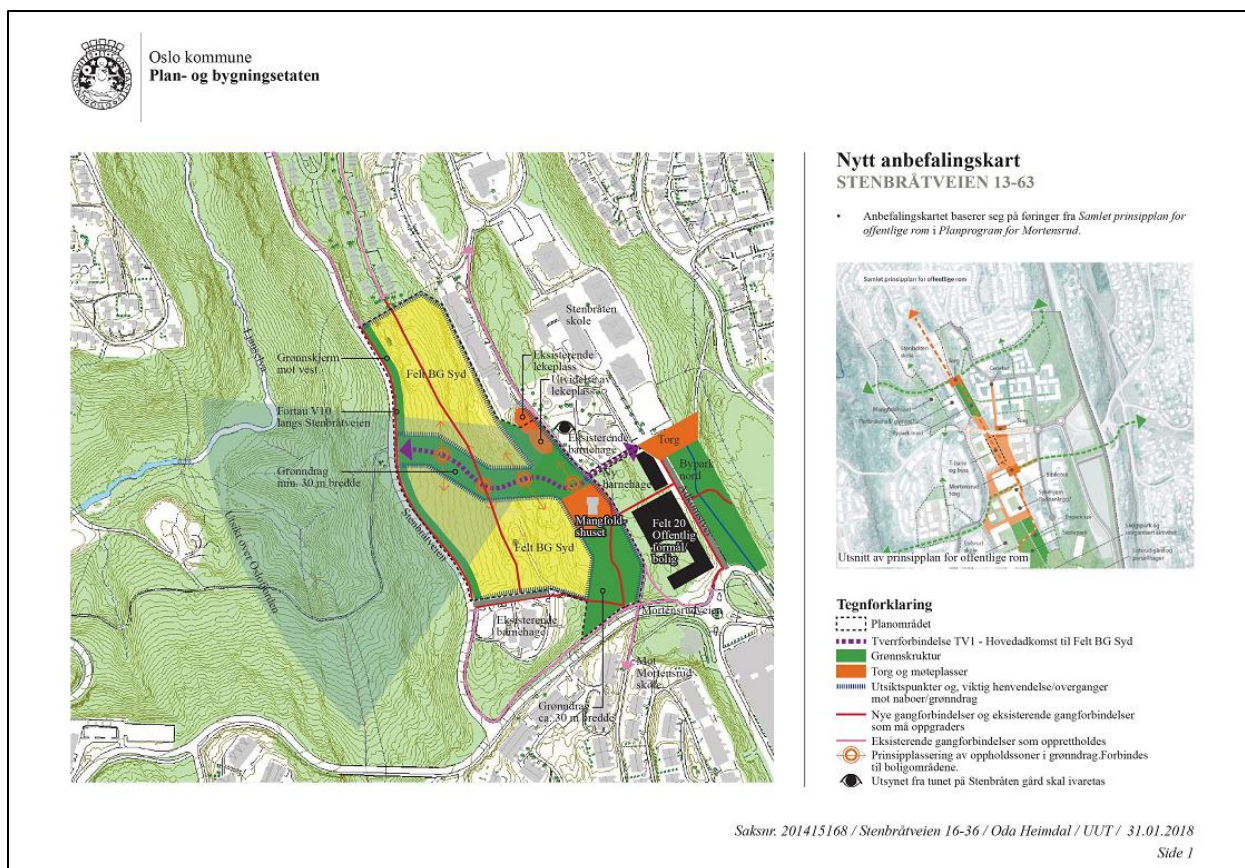
være funksjonsområde for arter som gulspurv, stær (NT, som er sett i nærområdet), som utvidet leveområde for arter langs Ljanselva som vintererle og dvergspett, og for arter som raster på trekk. Mulig kalvingsområde for rådyr. Støy fra E6 er en forstyrrelse som muligens begrenser områdets potensial noe.

7 Forvaltningshensyn

Ljanselvdalen (inkludert grøntstrukturen på Stenbråten) og dalføret langs Gjersrudbekken/Ljabruveien (inkludert den nyregistrerte viltlokaliteten Fagerli/Heimdal) har de klart største naturverdiene i området. Grøntstrukturen og naturkorridorene på Mortensrud har samtidig stor betydning for et relativt rikt og variert dyreliv i området, med forekomst av bl.a. større pattedyr som rådyr, rev og grevling og forholdsvis krevende fuglearter som bøksanger, stillits og gulspurv.

Mortensrudområdet har gjennomgått store endringer de siste 40 årene fra å være et nærmest intakt skogområde med god kontakt mot Øst- og Sørmarka, til dagens situasjon med stor andel tettbebyggelse, en sterk barriere mot øst i form av E6, og med kun smale grøntstrukturkorridorer igjen av natur. Som vist i denne rapporten er disse naturkorridorene fortsatt funksjonelle for mange dyregrupper og arter. Ytterligere nedbygging vil risikere å redusere/stoppe korridorfunksjonen. En slik fragmentering vil føre til at resterende naturarealer blir mindre og mer isolert, hvilket kan føre til at områdenes funksjon for mange artsgrupper blir redusert eller borte. Små populasjoner av arter i mindre leveområder er ofte avhengig av tilførsel av individer/gener fra større bestander i større og nærliggende habitater. Om små leveområder blir isolert og avstengte fra andre habitater kan det medføre lokalt utdøende av både små og større dyr, planter m.m.

På Stenbråten er det fra før en del veier, bebyggelse etc. som krysser naturkorridoren fra Engersbråtan østover mot E6 ved Mortensrudkrysset, og som potensielt allerede utgjør en hindring for en del dyr. For større pattedyr, fugler og forekommende flaggermus, er korridoren likevel fortsatt funksjonell og viktig. Ljanselvavassdraget med kantsoner har stor betydning som grønnstrukturkorridor mellom Østmarka og Bunnefjorden, og har stor betydning for de fleste organismegrupper fra vannlevende dyr til planter og sopp.

Figur 10: Gjeldende utbyggingsplaner for felt BG Syd, felt 20 m.m. Fra Plan- og bygningsetaten.

En utbygging på Stenbråten/Mortensrud nord som foreslått i planprogram for Mortensrud (Oslo kommune 2018), med bygging av felt BG Syd og felt 16, 18, 20 og 21 vil effektivt ødelegge viltkorridoren fra Ljanselva, via Stenbråten og østover, se figur 5. Et grøntdrag med 30 m bredde mellom boligfeltene på BG Syd vil isolert sett kunne hjelpe for noen dyr, forutsatt at grøntdraget beholder et naturpreg og belysning nattetid ikke blir for sterk, men vil hjelpe lite når områdene på østsiden uansett blir nedbygd. I tillegg til å stenge viltkorridoren vil den skisserte byggingen også ødelegge viltområdet Stenbråten øst og de østre delene av viltområdet Ljanselva (Engersbråtan). Sistnevnte inkluderer naturtypelokaliteten Stenbråtteveien øst. Området øst mot E6 vil trolig få redusert funksjon for dyrelivet, og sammenhengen for grønnstrukturen i området som helhet vil bli dårligere.

Ljanselvdalen og dalføret langs Ljabruveien/Gjersrubbekken er i et landskapsperspektiv viktige naturområder både med tanke på naturtyper, spredningsveier og viltkorridorer. Det er viktig at disse korridorene og leveområdene holdes mest mulig intakte for å ivareta naturtyper med en viss størrelse og gode populasjoner av arter, og for at arter skal kunne bevege seg og spre seg mellom områder. Jo større populasjon et kjerneområde som Ljanselvdalen vil kunne ha av f.eks. dvergspett, desto større er også muligheten for at arten kan spre seg derfra til andre egnede lokaliteter i nærområdene. Restnatur i tilgrensende områder (slik som på Stenbråten og på Leirskallen øst) vil derfor være viktig for at arter kan ha utvidede funksjonsområder og dermed for å kunne opprettholde større populasjoner.

Korridorer må ikke bli for smale, og avstanden til neste egnede habitat må heller ikke bli lang, ellers blir de fort uegnede for mange arter. Ved anleggelse av viltpassasjer langs nye veier anbefaler Vegdirektoratet (Statens vegvesen Vegdirektoratet 2014) en bredde på

minimum 40-50 m på viltoverganger for hjortedyr. Dette kan fungere som en pekepinn når en tenker grønnstrukturkorridorer i landskapet. Korridorer langs vassdrag kan være smalere og fortsatt ha en god funksjon i den grad det er intakte kantsoner, men korridorfunksjonen avhenger også av tilstand og aktivitet på tilgrensende arealer. Jo lenger avstanden er til neste større habitat jo større er kravene til både bredde og kvalitet på grønnstrukturen. For Ljanselvkorridoren er det allerede kritiske punkter for dyrelivet, som mellom Leirskallen og Leirskallbråten hvor elva krysser veier, går gjennom villabebyggelse og stort sett mangler kantsone.

Å opprettholde store og sammenhengende naturområder med god økologisk funksjon, som videre er sammenbundne med andre større naturområder via grønnstrukturkorridorer, er av stor betydning i forbindelse med større utviklingsplaner sånn som på Mortensrud.

8 Referanser

- Artsdatabanken. 2018. Fremmedartslista 2018. <https://www.artsdatabanken.no/fremmedartslista2018>
- Artsdatabanken. 2020. Artskart. <http://artskart.artsdatabanken.no/>
- Bendiksen, E. og Bakkestuen, V. 2002. Naturtyper langs Ljanselva. Oslo kommune, friluftsetaten 2002 (1), s.1-37.
- BioFokus. 2014. Naturtyper i skog: Utkast til faktaark for skogtyper i revidert DN-håndbok 13, pr 30.12.2014.
- Dale, S., Andersen, G. S., Eie, K., et al. 2001. Guide til fuglelivet i Oslo og Akershus. Norsk Ornitologisk Forening, avdeling Oslo og Akershus, Oslo.
- Direktoratet for Naturforvaltning. 1996. Viltkartlegging. - DN-håndbok 11.
- Direktoratet for Naturforvaltning. 2007. Kartlegging av naturtyper - verdisetting biologisk mangfold, rev. utg. DN-håndbok 13. <http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500031188&language=0>
- Henriksen, S. og Hilmo, O., editors. 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge.
- Hertzberg, M. K. 2019. Kartlegging av naturverdier ved planlagt byggefelt på Mortensrud, Oslo. BioFokus-rapport 2019-3. Stiftelsen BioFokus. Oslo. <http://lager.biofokus.no/biofokus-rapport/biofokusrapport2019-3.pdf>
- Miljødirektoratet. 2015. Utkast til reviderte faktaark fra DN-håndbok 13. Naturtyper på land og i ferskvann. Miljødirektoratet.
- Miljødirektoratet. 2020a. Hjorteviltregisteret. <https://hjorteviltregisteret.no/>
- Miljødirektoratet. 2020b. Naturbase. <http://kart.naturbase.no/>
- NGU. 2020. Interaktivt berggrunnskart fra Norges geologiske undersøkelser sin digitale karttjeneste. http://geo.ngu.no/kart/berggrunn_mobil/
- Oslo kommune, P.-o. b. 2018. Planprogram for Mortensrud. Vedtatt 5.9.2018.
- Pedersen, Å. Ø. 2001. Viltet langs Ljanselva. Kartlegging av viltområder. Rapport nr. 2. Friluftsetaten, Oslo kommune.
- Statens vegvesen Vegdirektoratet. 2014. Veger og dyreliv. Håndbok V134. <https://www.vegvesen.no/attachment/69913/binary/964010>
- Strætkvern, G. O. 2010. Elgens (Alces alces) bruk av ulike over- og underganger langs fire hovedveier på Østlandet. Universitetet for Miljø og Biovitenskap.

Muntlige kilder:

Bård Rutgersen, lokalkjent ornitolog

Carsten Lome, lokalkjent ornitolog

Kjell Isaken, biolog Oslo kommune

Vedlegg 1 Naturtypebeskrivelser

3076 Lunnhivleieien

Gammel lavlandsblandingsskog – Boreonemoral gran-blandingsskog

Verdi: B Areal : 17,2 daa

Innledning: Lokaliteten er kartlagt i april 2020 av Anders Thylén, BioFokus, i forbindelse med naturtype- og viltkartlegging på Mortensrud på oppdrag for Oslo kommune Bymiljøetaten. Kartleggingsmetodikken følger DN-håndbok 13 med oppdaterte faktaark fra 2015. Rødlistekategorier følger siste utgave av Norsk rødliste for arter fra 2015 og Norsk rødliste for naturtyper fra 2018.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger på Mortensrud/Klemetsrud i bydel Søndre Nordstrand i Oslo. Den ligger i en liten dal i en sørvestvendt skråning mellom Lunnhivleieien og Ljabruveien. Berggrunnen er fattig granittisk gneis, men det er rikere løsmasser med marine sedimenter i de konkave partiene. Det er et par bergknauser og litt brattere skrenter i vest. Det går en liten bekk og noen fuktsig gjennom lokaliteten.

Naturtyper utforminger og vegetasjonstyper: Lokaliteten er kartlagt som gammel lavlandsblandingsskog, med utforming boreonemoral gran-blandingsskog. Den kan beskrives som en engpreget blandingsskog, dominert av gran og boreale løvtrær. Kartleggingsenheter etter NiN er lågurtskog, svak lågurtskog og på tynnere jordsmonn mot nordvest er det svak bærlyng lågurtskog. Svakt utviklet høystaudeskog forekommer i en smal stripe langs bekken. Av treslag forekommer gran, selje, hegg, bjørk, osp, spisslønn, hassel, ask, furu og alm. Hvitveis, skogsveve, liljekonvall, markjordbær, knollerteknapp, skogstorkenebb, vendelrot, enghumleblom, fingestarr og firblad er registrert i feltsjiktet.

Artsmangfold: Granrustkjuke forekommer på granlæger et par steder i lokaliteten, og det er potensial for flere arter av sopp og insekter knyttet til død ved. Det er et relativt rikt fugleliv, og bl.a. er dvergspett observert på fødesøk i området.

Bruk tilstand og påvirkning: Deler av området var kulturmark inntil 1930-40-tallet, men er deretter grodd til med skog. Gran i området er storvokst og grov (45-50 cm i stammediameter). Det er enkelte grove løvtrær, bl.a. hengebjørk i vestre del. Grana er i sammenbruddsfase, og det er mye død ved, både stående og liggende (også grove trær), men stort sett i tidlig nedbrytingsfase. Det er noe søppel og skrot i området, bl.a. et gammelt bilvrak.

Fremmede arter: Rødhyll (SE) er observert et par steder i området.

Del av helhetlig landskap: Den sørvestvendte skrenten inntil Ljabruveien utgjør en sammenhengende skogenhet med til dels rik, variert og eldre skog, med betydning for vilt og landskapsøkologi.

Verdivurdering: Relativt liten skoglokalitet, grandominert men med stort løvinnslag, på høyproduktiv mark. Gran i sammenbrudd, med mye dødved av nyere dato. Lokaliteten får lav vekt for artsamangfold, lav til middels for størrelse og tilstand, og middels vekt for rikhet. Samlet vurderes den som i grenseland mellom lokalt viktig og viktig. Med vekt på bl.a. landskapsøkologisk funksjon og potensial for ytterligere artsforekomster vurderes lokaliteten likevel som viktig (B-verdi).

Skjøtsel og hensyn: Naturverdiene vil fremmes av at skogen får utvikles mest mulig fritt med naturlig skogdynamikk. Trær bør få bli gamle og dø naturlig, og død ved spares.

.....

3077 Fagerli vest I

Gammel granskog – Gammel lavlandsgranskog Verdi: C Areal : 13,2 daa

Innledning: Lokaliteten er kartlagt i oktober 2020 av Anders Thylén, BioFokus, i forbindelse med naturtype- og viltkartlegging på Mortensrud på oppdrag for Oslo kommune Bymiljøetaten. Kartleggingsmetodikken følger DN-håndbok 13 med oppdaterte faktaark fra 2015. Rødlistekategorier følger siste utgave av Norsk rødliste for arter fra 2015 og Norsk rødliste for naturtyper fra 2018.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger på Mortensrud i bydel Søndre Nordstrand i Oslo. Den ligger i en sørvestvendt og stedvis bratt skråning mellom bebyggelsen på Fagerli og Ljabruveien. Berggrunnen er fattig granittisk gneis. Jordsmonnet består av tynne morenelag, men i forsenkninger er det innslag av marine sedimenter. Det er enkelte bergknauser og utspring.

Naturtyper utforminger og vegetasjonstyper: Lokaliteten er kartlagt som gammel granskog med utforming gammel lavlandsgranskog. Kartleggingsenheter etter NiN er svak lågurtskog og svak bærlyng lågurtskog. Gran dominerer sammen med furu, og det er innslag av hassel, noe lønn og borealt løv. Skogsveve og snerprørkvein er typiske arter i feltsjiktet.

Artsmangfold: Granrustkjuke ble funnet på en granlåg, og det er potensial for flere arter knyttet til død ved.

Bruk tilstand og påvirkning: Skogen er eldre og flersjiktet, og det er konsentrasjoner av stående og liggende død ved. Det er grov gran på opp mot 45-50 cm i diameter, og det er en del grove læger.

Fremmede arter: Det er ikke registrert fremmede arter, men trolig forekommer rødhyll med enkelte busker.

Del av helhetlig landskap: Den sørvestvendte skrenten inntil Ljabruveien utgjør en sammenhengende skogenhet med til dels rik, variert og eldre skog, med betydning for vilt og landskapsøkologi.

Verdivurdering: Liten lokalitet med grandominert barblandingsskog med løvinnslag, på intermediær mark. Gran i sammenbrudd, med mye dødved av nyere dato. Lokaliteten får lav vekt for størrelse, artsamangfold, tilstand og rikhet. Samlet vurderes den som lokalt viktig (C-verdi).

Skjøtsel og hensyn: Naturverdiene vil fremmes av at skogen får utvikles mest mulig fritt med naturlig skogdynamikk. Trær bør få bli gamle og dø naturlig, og død ved spares.

.....

3078 Fagerli vest II

Store gamle trær – Eik Verdi: **B** Areal : 0,35 daa

Innledning: Lokaliteten er kartlagt i april 2020 av Anders Thylén, BioFokus, i forbindelse med naturtype- og viltkartlegging på Mortensrud på oppdrag for Oslo kommune Bymiljøetaten. Kartleggingsmetodikken følger DN-håndbok 13 med oppdaterte faktaark fra 2015. Rødlistekategorier følger siste utgave av Norsk rødliste for arter fra 2015 og Norsk rødliste for naturtyper fra 2018.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger mellom Fagerli og Bjørnerud sør for Mortensrud i bydel Søndre Nordstrand i Oslo. Den består av en eik som står i rester av kulturmark/hage i en sørvestvendt skråning mellom bebyggelsen på Fagerli/Lofsrud og Ljabruveien. Berggrunnen er fattig granittisk gneis. Jordsmonnet består av morene i overgang mot marine sedimenter.

Naturtyper utforminger og vegetasjonstyper: Lokaliteten består av en stor eik, som omfattes den utvalgte naturtypen hul eik. Det er en relativt bredkronet eik, med en stammediameter (målt i brysthøyde) på ca. 90 cm. Det er noen døde greiner i kronen, og treet har ca. 3 cm dyp sprekkebark. Det er ikke synlig hult.

Artsmangfold: Det er ikke registrert spesielle arter i tilknytning til treet. Noen døde greiner og relativt dyp sprekkebark innebærer et visst potensial for bl.a. insekter og lav. Etterhvert som treet blir eldre vil det kunne ha et stort artsamangfold av arter fra ulike organismegrupper.

Bruk tilstand og påvirkning: Det har tidligere vært et hus med stor hage i dette området, og eika har stått som tunte nær huset. Treet er vokst opp i et åpent miljø, men det er i dag en del gjengroing med unggran, løvoppslag og busker.

Fremmede arter: Det er ikke registrert fremmede arter i tilknytning til treet.

Del av helhetlig landskap: Dette er en av få større eiker i Mortensrud/Hauketo-området. Det er flere store trær i nærområdet, bl.a. litt grove spisslønn og enda en eik på 180 cm i omkrets.

Verdivurdering: Relativt stor og grov eik, uten synlig hulhet, som står i en sakte gjengroende hage/kulturmark. Treet skårer middels på størrelse og andre treegneskaper som død ved og grov sprekkebark. Den vurderes som viktig (B-verdi).

Skjøtsel og hensyn: Konkurrerende småtrær under og inntil kronen bør ryddes vekk. Treet bør ikke beskjæres mer enn høyst nødvendig ut fra hensyn til sikkerhet, og må i tilfelle utføres av sertifisert trepleier/arborist. Greiner som faller ned eller beskjæres bør få lov til å bli liggende på bakken, eventuelt flyttes til et passende sted i nærheten der de kan få bli liggende (gjelder særlig grove deler av greiner). Hulrom i stamme/greiner er svært viktige for mange sjeldne insekter, og disse bør ikke fylles igjen når de oppstår. En bør unngå graving eller påfylling av masser i rotsonen. Oppslag av unge trær rundt treet bør fjernes med jevne mellomrom for å bedre lysforholdene på treet. Dersom det planlegges tiltak i nærheten av treet som kan påvirke det negativt, skal det utarbeides konsekvensanalyse av tiltakets virkning på treet (jf. naturmangfoldloven og byggt teknisk forskrift). Kontakt Bymiljøetaten for mer informasjon.

.....

3079 Heimdal

Rik barskog – Lågurfuruskog Verdi: **C** Areal : 3,0 daa

Innledning: Lokaliteten er kartlagt i mai 2020 av Anders Thylén, BioFokus, i forbindelse med naturtype- og viltkartlegging på Mortensrud på oppdrag for Oslo kommune Bymiljøetaten. Kartleggingsmetodikken følger DN-håndbok 13 med oppdaterte faktaark fra 2015. Rødlistekategorier følger siste utgave av Norsk rødliste for arter fra 2015 og Norsk rødliste for naturtyper fra 2018.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger ved Heimdal sørvest for Mortensrud i bydel Søndre Nordstrand i Oslo. Den ligger i et lite dalsøkk i en sørvestvendt skråning ovenfor Ljabruveien. Berggrunnen er fattig granittisk gneis. Jordsmonnet består av sanddominert morene i overgang mot marine sedimenter (silt/leire).

Naturtyper utforminger og vegetasjonstyper: Lokaliteten er kartlagt som rik barskog med utforming lågurfuruskog. Kartleggingsenhet etter NiN er bærlyng lågurtskog. Furu dominerer, men med sterk innblanding av gran, hassel og boreale løvtrær. Lågurfuruskog er rødlistet som en sårbar (VU) naturtype.

Artsmangfold: Av typiske lågurtarter forekommer bl.a. liljekonvall, fingerstarr, hengeaks, knollerteknapp og fingerstarr. Det er et visst potensial for markboende sopp knyttet til skogtypen, og for insekter med krav på solvarm sand. Det ble observert et grevlinghi i lokaliteten.

Bruk tilstand og påvirkning: Skogen er tosjiktet og forholdsvis lysåpen, bl.a. fordi noen store grantrær er tatt ut for en stund siden. Det er grov furu på 50-55 cm stammediameter, og en del liggende dødved av gran.

Fremmede arter: Det er ikke registrert fremmede arter i lokaliteten.

Del av helhetlig landskap: Den sørvestvendte skrenten inntil Ljabruveien utgjør en sammenhengende skogenhet med til dels rik, variert og eldre skog, med betydning for vilt og landskapsøkologi.

Verdivurdering: Liten lokalitet med furudominert barblandingsskog med løvinnslag, på litt rikere mark. Storvokst og grov furu, og noe død ved. Lokaliteten får lav vekt for størrelse, artsmangfold, tilstand og rikhet. Samlet vurderes den som lokalt viktig (C-verdi).

Skjøtsel og hensyn: Naturverdiene vil fremmes av at skogen får utvikles mest mulig fritt med naturlig skogdynamikk. Trær bør få bli gamle og dø naturlig, og død ved spares.

.....

3080 Engersbråtan sør

Rik edellauvskog – Gråor-almeskog Verdi: C Areal : 2,5 daa

Innledning: Lokaliteten er kartlagt i mai 2020 av Anders Thylén, BioFokus, i forbindelse med naturtype- og viltkartlegging på Mortensrud på oppdrag for Oslo kommune Bymiljøetaten. Kartleggingsmetodikken følger DN-håndbok 13 med oppdaterte faktaark fra 2015. Rødlistekategorier følger siste utgave av Norsk rødliste for arter fra 2015 og Norsk rødliste for naturtyper fra 2018.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger ved Engersbråtan vest for Mortensrud i bydel Søndre Nordstrand i Oslo. Den ligger i en nordvestvendt kløft i en skråning ovenfor Ljanselv dalen. Berggrunnen er fattig granittisk gneis. Jordsmonnet består av morene i de øverste ryggene og marine sedimenter i søkket. Det går en bekk gjennom lokaliteten og det er fuktpartier i nedre deler.

Naturtyper utforminger og vegetasjonstyper: Lokaliteten er kartlagt som rik edelløvskog med utforming gråor-almeskog i mosaikk med gammel lavlandsgranskog. Av kartleggingsenheter etter NiN inngår høystaudeskog, lågurtskog og svak lågurtskog. Gråor og alm er dominerende treslag i nedre del, med innslag av selje, mens gran dominerer de øvre deler. Høystaude edelløvskog (som utgjør de nedre delene av lokaliteten) er rødlistet som sårbar (VU).

Artsmangfold: Av rik- fuktmarksarter er det registrert strutseving, vendelrot, tyrihjel, maigull og skogsvinerot.

Bruk tilstand og påvirkning: Skogen nederst er på næringsrik mark på tidligere kulturmark og er relativt ung. Her finnes likevel eldre alm og grove seljer i kantene, og noe dødved av løvtrær. Høyere opp i de grandominerte delene er skogen i begynnende sammenbrudd, med relativt mye død ved av nyere dato.

Fremmede arter: Det er ikke registrert fremmede arter i lokaliteten, men det finnes mye i nærområdet.

Del av helhetlig landskap: Lokaliteten er en del av de frodige skogmiljøene i Ljanselv dalen, med betydelige naturverdier knyttet til bl.a. fuktskoger, gammelskoger og mosaikkmiljøer langs vassdraget.

Verdivurdering: Liten, men rik skoglokalitet, med innslag av rødlistede og regionalt sjeldne naturtyper. Lokaliteten skårer lavt på de fleste parametre (størrelse, rødlistearter, tilstand etc.), men middels på edelløvskogsplanter og truede naturtyper. Den vurderes foreløpig som lokalt viktig (C-verdi). Det er mulig at verdien, i forbindelse med en evt. samlet gjennomgang av naturtypene langs Ljanselva og sett i lys av landskapsøkologi, skulle kunne heves.

Skjøtsel og hensyn: Naturverdiene vil fremmes av at skogen får utvikles mest mulig fritt med naturlig skogdynamikk. Trær bør få bli gamle og dø naturlig, og død ved spares. Det er viktig at det ikke hogges i kantene av området.

.....

3071 Stenbråtteien

Gammel barskog – Gammel furuskog Verdi: C Areal : 6,9 daa

Innledning: Lokaliteten er kartlagt den 19. november 2018 av Maria Hertzberg, BioFokus, i forbindelse kartlegging av naturverdier i et planområde på Mortensrud i Oslo kommune. Lokaliteten ligger innenfor et område der det skal bygges nye boliger. Lokaliteten er ikke blitt undersøkt tidligere.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Nærområdene består for det meste av bebyggelse og infrastruktur, men dette er en av flere lommer med restnatur. I tillegg ligger Ljanselva med tilhørende natur vest for lokaliteten.

Naturtyper utforminger og vegetasjonstyper: Lokaliteten er en gammel barskog med utformingene gammel furuskog og gammel granskog, med høyt innslag av gran. Vegetasjonen varierer fra fattig-rik og frisk-tørr, med for det meste lågurt- og bærlyngskog. Stedvis er det en del død ved, både stående og liggende, særlig av gran, men også noe furu og osp.

Artsmangfold: Det er spor etter tretåspett på flere trær, og det er også gjort funn av rosenkjuke (NT), granrustkjuke, seljekjuke og ospebarkkjuke. Det er noe usikkerhet knyttet til registrering av rødlistearter da tidspunkt for befarings var relativt seint i sesong og det kan være at noen naturverdier ikke er fanget opp.

Bruk tilstand og påvirkning: Området er mye brukt som nærturområde og lekeplass av barn og bærer preg av dette med stedvis slitasjeskade som stier og små bålplasser. Helt sør i lokaliteten har stående døde trær blitt saget ned og disse ligger nå som død ved på bakken. Mange av trærne ser ut til å være gamle, særlig furuene. Lokaliteten har en del større trær hvor de største trærne når en brysthøydeomkrets på opptil ca. 200 cm.

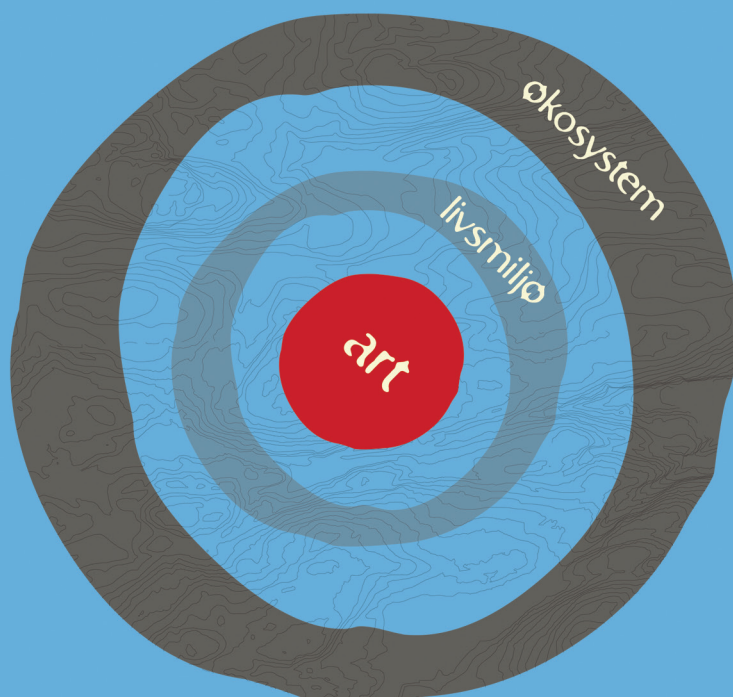
Fremmede arter: ikke registrert.

Del av helhetlig landskap: Lokaliteten befinner seg rett ved Ljanselva og viktige naturområder der, som bl.a. har betydning for fugl. Det er trolig at en del av artene knyttet til Ljanselva, f.eks. hakkespetter, også benytter seg av disse områdene.

Verdivurdering: Lokaliteten er relativt liten og består av gammel barskog med både gran og furu. Skogen er i aldersfase med få gammelskogselementer, men med noe død ved. Stedvis er det en del både stående og liggende død ved. En NT-art er funnet i området, og det er et visst potensial for flere. Det ble funnet signalarter knyttet til død ved av gran og osp. Til sammen gir dette vurdering lokalt viktig (C-verdi). Det er en sterk C-verdi, ikke veldig langt unna B, men litt for liten til å nå helt opp.

Skjøtsel og hensyn: De biologiske verdiene i området er knyttet til gammel skog med eldre trær og død ved. Naturverdiene ivaretas derfor best om skogen får utvikles fritt uten hogst eller andre inngrep.

.....

BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir to digitale rapportserier som heter BioFokus-rapport og BioFokus notat,
<http://www.biofokus.no/Publikasjoner/publikasjoner.htm>